WIKIPÉDIA

Wilamowicei nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **wilamowicei nyelv** *(Wymysiöeryś)* a nyugati germán nyelvek ágába tartozó, a felnémet nyelvvel közeli rokonságban álló nyelv, amelyet Kis-Lengyelországban használ egy száz főt el sem érő közösség. A beszélők többsége idős és a nyelv kihalófélben van.

Tartalomjegyzék

Története

A wilamowicei nyelv közép-felnémet eredetű, hasonlóságot mutat még a holland és fríz nyelvekkel is. A beszélők Wilamowice városában élnek, nyilván a 12. században letelepült német hoszpeszek leszármazottai. Saját állításuk szerint hollandok, németek és skótok voltak az őseik, ugyanakkor tagadják, hogy német identitásúak volnának. Legközelebbi rokonaiknak a flamandokat érzik. A város lakossága az 1939 és 1945 közötti időszakig aktívan beszélte a nyelvet, az 1880-as adatok szerint Wilamowice polgárainak 92%-a volt wilamowicei anyanyelvű. Ez idő tájt Wilamowice az Osztrák–Magyar Monarchia része volt, ahol hivatalosan a wilamowiceit a német nyelv egyik nyelvjárásának tekintették. A 19. század végétől kezdve a lengyel nyelv lassan kiszorította. A második világháborúban Wilamowice a nácik egyik leghűségesebb települése volt a megszállt Lengyelországban, a németek kiűzését követően az emberek a kitelepítéseket elkerülendően a lengyelek felé kezdtek orientálódni. A lengyel kommunista hatóságok szigorúan megtiltották a wilamowicei, vagy a német használatát, illetőleg keményen is büntették azt, akit azon kaptak, hogy wilamowiceiül beszél. A gyerekeket lengyel iskolákba adták, de szűk családi körben a wilamowicei megmaradt. 1956-ban a feloldották a tilalmat és bár nem zavarták az embereket nyelvük használatát illetően, ennek ellenére nem volt az népszerű semelyik szocialista országban, ha valamilyen kisebbségi nyelven beszélt.

2007. július 18-án a svájci székhelyű Nemzetközi Szabványügyi Szervezet Tymoteusz Król javaslatára regisztrálta a wilamowiceit és az UNESCO is mint súlyosan veszélyeztetett nyelvként tartja nyilván.

Wilamowicei nyelven van irodalom is, legjelentősebb képviselője Florian Biesik 19. századi költő.

Helyesírás

Florian Biesik volt egyúttal az első, aki wilamowicei nyelven kezdett írni. Lengyel ábécét használt és a fonetikus helyesírást követte. Józef Gara dolgozott ki egy külön wilamowicei ábécét, amely szintén lengyel alapú, de apróbb kiegészítéseket tartalmaz, minthogy a wilamowiceiben van ö magánhangzó is, valamint egy külön ao magánhangzót is bevezetett. Ez az ábécé 34 karakteres:

Nagy betűk																																	
A	Ao	B	C	Ć	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	Ń	O	Ö	P	Q	R	S	Ś	T	U	Ü	V	W	Y	Z	Ź	Ż
Kis betűk																																	
a	ao	b	c	ć	d	e	f	g	h	i	j	k	l	ł	m	n	ń	o	ö	p	q	r	s	ś	t	u	ü	v	w	y	z	ź	ż

Jellemzői

Az évszázadok alatt a wilamowicei erősen ki volt téve a lengyel nyelv hatásainak, amely befolyásolta szókincsét, hangtanát és nyelvtanát is. A szláv hatás annyira kiütközik, hogy sokan inkább szláv nyelvnek vélik.

Példa	Wilamowicei	Közép-felnémet	Német	Holland	
kizárólag	ałan	alein(e)	allein	alleen	
és	ana, an	und(e), unt	und	en	
híd	bryk	brücke, brucke	Brücke	brug	
buta	duł	tol, dol	toll	dol	
hallani	fulgia	folgje, foulgje (fríz)	hören	horen	volgen
teljesen	ganc	ganz	ganz	gans	
bíróság	gyrycht	geriht	Gericht	gerecht	
kutya	hund	hunt	Hund	hond	
ég	dyr hymuł	himel	Himmel	hemel	
szerelem	łiwa	liebe	Liebe	liefde	
anya	müter	muoter	Mutter	moeder	
közép	mytuł	mittel	Mitte	middel	
senki	nimanda	nieman	niemand	niemand	
nem	ny	ne, ni	nein	nee(n)	
elefant	olifant	< Dutch	Elefant	olifant	
est	öwyt	ābent	Abend	avond	
írni	śrajwa	schrīben	schreiben	schrijven	
nővér	syster	swester	Schwester	zuster	
kő	śtaen	stein	Stein	steen	
inni	trynkia	trinken	trinken	drinken	
kép	obrozła	obraz (lengyel)	Bild	beeld	
világ	wełt	werlt	Welt	wereld	
tél	wynter	winter	Winter	winter	

Irodalom

- Ludwik Młynek, "Narzecze wilamowickie", Tarnów. 1907: J.Pisz.
- Józef Latosiński, "Monografia miasteczka Wilamowic", Kraków, 1909.
- Hermann Mojmir, "Wörterbuch der deutschen Mundart von Wilamowice", Kraków, 1930-1936
- Adam Kleczkowski, "Dialekt Wilamowic w zachodniej Galicji. Fonetyka i fleksja". Kraków, 1920
- Adam Kleczkowski, "Dialekt Wilamowic w zachodniej Galicji. Składnia", Poznań, 1921
- Maria Katarzyna Lasatowicz, "Die deutsche Mundart von Wilamowice zwischen 1920 und 1987"